

Pedagogiska förhållningssätt

gentemot elever med diagnosen ADHD

Malin Roca Ahlgren

Specialpedagogiska institutionen
Examensarbete 15 hp
Specialpedagogik
Självständigt arbete inom AUO (15 hp)
Vårterminen 2015
Handledare: Birgitta Herkner
English title: Pedagogical approaches towards students with ADHD

Stockholms
universitet

Pedagogiska förhållningssätt

gentemot elever med diagnosen ADHD

Malin Roca Ahlgren

Sammanfattning

ADHD kan medföra svårigheter att klara av skolan, då skolans form och system är byggt för att barn och ungdomar måste kunna sitta ner och lyssna och prestera. Detta kräver koncentration och uppmärksamhet. Det kräver också att de exekutiva funktionerna såsom att organisera, planera och skaffa sig en studieteknik, fungerar. För många barn och ungdomar med ADHD är det svårt, eller ibland en omöjlighet, att sitta still, lyssna, arbeta och dessutom planera sitt eget arbete. I min studie belyser jag hur lärare kan göra för att elever med ADHD får komma till sin rätt i skolan, genom att bemöta dem med flexibilitet, anpassningar och framförallt kunskap. Syftet är att studera hur lärarna gör, samt hur eleverna med ADHD upplever sin skolsituation. För att kunna studera detta har jag valt att intervjua sju respondenter, lärare och elever. I studien har använts en kvalitativ intervjumetod. Studien visar olika tillvägagångssätt vad gäller anpassningar för elever med ADHD, olika pedagogiska metoder för att lyckas lyfta fram styrkorna hos eleverna med ADHD. Resultaten visar också betydelsen av miljön i form av olika resurser, vilka ger olika förutsättningar. Vidare dras slutsatsen att en skoldag för ett barn med ADHD måste, inte bara innehålla tydliga instruktioner och struktur, utan även innehålla ett flexibelt bemötande där de får komma till sin rätt genom att använda sina styrkor.

Nyckelord

ADHD, bedömning, styrkor, undervisning, pedagogiska metoder

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	2
Tidigare forskning.....	2
Ramfaktorernas betydelse	3
Bemötande.....	3
Hur pedagogiken planeras	4
Kunskap om ADHD	4
Teoretiska utgångspunkter	5
Designteori.....	5
Ramfaktorteori.....	6
Syfte och frågeställningar	6
Syfte	6
Frågeställningar	7
Metod	7
Urval	7
Deltagare i studien	8
Insamlad data.....	8
Genomförande	8
Genomförande och bearbetning.....	8
Etiska aspekter	9
Informationskravet	9
Samtyckeskravet.....	9
Konfidentialitetskravet	9
Nyttjandekravet	9
Resultat	10
Intervjuerna med lärarna	10
Ramfaktorernas betydelse	10
Bemötande.....	10
Hur pedagogiken planeras	10
Kunskap om ADHD	11
Sammanfattning	11
Intervjuerna med eleverna	11
Elev i årskurs 7	11
Elev i årskurs 8	11
Elev i årskurs 9	12

Sammanfattning	12
Diskussion	12
Resultatdiskussion	12
Ramfaktorernas betydelse	12
Vikten av bemötandet	13
Vikten av hur pedagogiken planeras.....	14
Vikten av kunskap om ADHD.....	16
Metoddiskussion	17
Avslutande reflektion	18
Fortsatt forskning	19
Referenser	20
Bilagor	21

Inledning

När min dotter fick diagnosen ADHD vid nio års ålder öppnade sig en ny värld för oss. En värld av okunskap, ett nytt förhållningssätt, ett annat bemötande. Vi fick börja om på nytt med vad vi trott varit rätt för henne. Med rätt stöd och hjälp fick vi kunskap om de pedagogiska insatser hon behöver och hur hon måste bli bemött för att klara skolan och vardagen. Efter att diagnosen kom till vår familj, började jag som lärare se över mina kunskaper om diagnosen och vilka förhållningssätt jag hade gentemot elever med ADHD i mitt klassrum. Nu tre år senare lever vi med dotterns diagnos på ett mycket mer positivt sätt, än vi gjorde i början när vi inte visste något om den. Med kunskap om vad den kan innebära och framförallt vilka styrkor den medför, har vi kunnat påverka hennes liv på ett positivt sätt. Min önskan är att kunna göra samma sak med mina elever. Därför har jag valt att fördjupa mig i ämnet genom min studie.

Samhällsutvecklingen och synsätten på elever i behov av särskilt stöd har gått framåt de senaste åren, men det finns fortfarande väldigt många barn med ADHD som inte alltid får komma till sin rätt och visa sina kunskaper i skolan. Situationen är komplex, då många lärare står handfallna idag inför sina stora grupper utan resurser. Ändå ska läraren enligt (LGR11, 2011, s.14) "...ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande". Problematiken kvarstår och barn och ungdomar klarar inte att gå ut skolan med fullständiga betyg. Jag är lärare och ser att elever med ADHD inte får komma till sin rätt, men jag är också, som tidigare nämnts, förälder till ett barn med ADHD, därav mitt brinnande intresse för att göra en undersökning om hur barn med diagnosen ADHD borde bli bemötta i skolan.

Min studie handlar om hur lärare arbetar i sina klassrum vad gäller bemötandet samt bedömningen kring elever med en ADHD-problematik. Studien tar även upp hur eleverna med ADHD upplever sin skolsituation. Jag har valt att skriva om detta då jag anser att vi kan få med oss fler barn att slutföra sin skolgång om vi bara vet hur vi ska göra och får förutsättningar för detta. ADHD är en diagnos som kan medföra en del svårigheter som koncentration, impulsivitet och hyperaktivitet, men det är även en diagnos med styrkor. Forskaren Lana Honos Webb skriver i sin bok att barn med ADHD kan missa detaljer i undervisningsinnehållet "men är istället mästare på att förstå betydelser och innebörder" (Honos-Webb, 2009, s. 127). Om vi vuxna kunde tillgodose elevens styrkor mer i vår undervisning får vi förmodligen fler barn som blir godkända i skolan. Därför anser jag att mer kunskap om detta område behövs.

I studien har jag valt att ta upp olika pedagogiska perspektiv och begrepp för att tydliggöra problemet. Perspektiven och klassrumssituationerna kommer även att kopplas till teorier.

Bakgrund

I detta avsnitt ämnar jag ta upp tidigare forskning om ADHD. De begrepp som främst behandlas är semiotiska resurser såsom design, meningsskapande och text och bild, det behavioristiska perspektivet i form av betingning och förstärkning och lågaffektivt bemötande, alltså att inte gå i affekt mot en elev som befinner sig i affekt. Under teoretiska utgångspunkter tar jag upp designteori och ramfaktorteori, där klassrumssituationens rum och tid är centrala begrepp.

Men först kommer jag att presentera kriterierna för ADHD enligt DSM-5 samt Socialstyrelsens kriterier. DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) används inom psykiatrin över hela världen. ”The essential feature of attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD) is a persistent pattern of inattention and/or hyperactivity-impulsivity that interferes with functioning or development” (DSM-5, 2013, s. 61). Enligt Socialstyrelsen (2014) kan ADHD i vissa situationer bli en tillgång, men det medför ofta svårigheter att klara av både vardag och skola. Att barn med ADHD undviker uppgifter som kräver mental ansträngning beror på koncentrationssvårigheter. Barnet jämför sig med andra och kan bli utåtagerande, därför är det viktigt att förhindra eller mildra dessa svårigheter genom att tidigt ge barnet förståelse och respekt för sina grundläggande svårigheter. I svensk skola idag är det cirka 5 procent av barnen som uppskattas ha ADHD. Ökningen beror troligen främst på att kunskapen om ADHD har ökat. Men också att resurserna vad gäller utredningar har blivit fler (Socialstyrelsen, 2015, s. 10). Som vuxen kan man ha kvar symtomen men man lär sig att hantera svårigheterna. Idag brukar det talas om tre typer av ADHD:

ADHD, kombinerad form innebär att barnet har stora uppmärksamhetsproblem och är mycket överaktivt och impulsivt. Den kombinerade formen av ADHD är vanligast.

ADHD, huvudsakligen ouppmärksam form innebär att barnet har stora uppmärksamhetsproblem men få eller inga symtom på överaktivitet och impulsivitet. Barnet är snarare passivt och inåtvänt. I vardagligt tal använder man ibland förkortningen ADD för denna form av ADHD.

ADHD, huvudsakligen hyperaktiv-impulsiv form innebär att barnet är mycket överaktivt och impulsivt men har få eller inga symtom på uppmärksamhetsproblem (Socialstyrelsen, 2015, s. 8).

Tidigare forskning

Jag kommer att dela in den tidigare forskningen i fyra underrubriker, men innan jag gör det vill jag nämna Gillberg (2013), som var en banbrytande forskare i Sverige inom ämnet ADHD och ligger till grund för många av de slutsatser han fick av att göra *Göteborgsstudien* (2013). Studien är en långtidsstudie på 15 år och påbörjades när man använde begreppet MBD (motorisk-perceptuell dysfunktion). Den gick ut på att undersöka om det fanns någon skillnad i beteende hos barnen och att skaffa en uppfattning om deras problem växlade mellan hem och skola. Resultatet av studien gav idén till titeln på hans bok, eftersom det framkom att det var statistiskt sett ett barn med ADHD i varje klass. Underrubrikerna som jag kommer att presentera i mitt arbete är ”Ramfaktorernas betydelse”, ”Bemötande”, ”Hur pedagogiken planeras” och till sist ”Kunskap om ADHD”. Dessa rubriker är även mina teman i intervjuerna.

Ramfaktorernas betydelse

De kognitiva funktionerna hos barn med ADHD kan ha negativa effekter av ljud. Mekanismen bakom denna effekt är "that the distracting event removes attention from the target task" (Söderlund, 2007, s. 34). Flera studier har visat att barn med ADHD är mer känsliga för distraktion men låga nivåer av ljud kan istället ha en motsatt effekt: "were beneficial for cognitive performance" (Söderlund, 2007, s. 35). Effekter av ljud på de kognitiva funktionerna hos människor med ADHD kan alltså vara välgörande då de är ljud som kan upplevas på ett positivt sätt, som t ex ett vattenfall.

Ramfaktorer är en viktig aspekt att ta hänsyn till vad gäller inläring. Ramfaktorer är:

- tid till förfogande
- antalet elever i klassrummet
- utrustningen (klassrummet, labb, bibliotek, nätverk, datorer) (Linde, 2012, s. 17).

Bemötande

CPS-modellen (Collaborative Problem Solving) "gemensam problemlösning", som grundades av Greene (2012), innebär att den vuxna kan dela in olika situationer i tre kategorier, som kallas för Plan A, Plan B och Plan C. Modellen visar att dessa tre plan tillsammans "kan vara fungerande sätt att reagera alltefter behov och kapacitet hos det enskilda barnet och avsikten hos den vuxna." (Greene, 2012, s. 60). Plan A innebär att den vuxna får genom sin vilja. Plan B innebär en samarbetsprocess med barnet och Plan C går ut på att minska eller till och med ta bort förväntningarna och kraven som den vuxna hade från början. För att kunna ta reda på eller få veta vilka styrkor eleven med ADHD har tror jag att det är viktigt att läraren skapar en bra relation till barnet, detta kan göras genom CPS-modellen, men även genom ett lågaffektivt bemötande (Hejlskov, 2014, s. 70).

Psykologen Bo Hejlskov (2014) beskriver begreppet lågaffektivt bemötande. Några av hans konkreta tips då en elev med ADHD kan hamna i affekt är att avleda istället för att konfrontera. Det är också viktigt, menar Hejlskov, att läraren förmedlar ett lugn, antingen genom att sätta sig ner eller genom att luta sig mot en vägg (Hejlskov, 2014, s. 71).

Den brittiske psykologen Andrew McDonnells är forskare inom lågaffektivt bemötande. Han har arbetat fram ett förhållningssätt vad gäller bemötande i beteenden som kan vara utmanande. Detta förhållningssätt eller arbetssätt går ut på att skapa lugn. Han menar att det är de felaktigt ställda kraven som omgivningen har, som är grunden till ett problemskapande beteende (McDonnell et al 1998). I skolan bör alltså personalens arbetssätt gå ut på att undvika konflikter, för i våldsamma situationer tänker ingen klart. Affekt bör ej mötas med affekt.

Skinner (2013) forskade om begreppen förstärkning och betingning. Han menar att beroende på vilken feedback en elev får, blir resultatet olika. Elevers prestation har alltså ett starkt samband med lärarens beteende, i synnerhet om läraren bemöter eleven med positiv förstärkning. Ivan Pavlov (2003) var en rysk psykolog och forskare som fick nobelpris i medicin. Han är känd för begreppet betingning som låg grund till behaviorismen. Han forskade först på hundar, men även sedan på barn. Den pavlovska betingningen innebar en associativ inläring, vilket innebär att olika stimulus kopplas ihop.

Beckman (2007) menar att de vuxna i sitt bemötande inte borde göra plötsliga förändringar utan förvarning ganska lång tid innan själva förändringen ska ske. Beckman menar även att den vuxna personen inte ska vara tillrättavisande i sitt bemötande, för att undvika häftiga reaktioner.

Hur pedagogiken planeras

Rostvall & Selander (2008) har forskat inom didaktisk design och gett ut flera böcker om hur vi kan ha ett designteoretiskt och multimodalt perspektiv på undervisningen. De menar att den didaktiska tanken att använda ett modalt lärande är att kombinera olika medier, som t ex informationstexter med bilder, filmer eller TV-program. Begreppet multimodalitet, handlar om, enligt Selander att kommunikation sker med de semiotiska resurserna på samma gång. De olika teckensystemen i kommunikationen kan vara färger, gester och ljud, och medierna i kommunikationen kan vara filmen, bilden, datorn eller boken. Detta designorienterade och multimodala perspektivet på lärande har utvecklats inom forskargruppen *Didaktik Design* vid Stockholms universitet (Rostvall & Selander, 2008, s. 11).

Kunskap om ADHD

För att diagnostiseras med ADHD ska svårigheterna vara så pass påtagliga att de medför en funktionsnedsättning både i skola och i hemmet (Socialstyrelsen, 2014, s. 5). En utredning brukar ske efter att beprövade insatser i skolan inte räcker till och barnet fortfarande visar koncentrationsproblem, är överaktivt och impulsivt. Att göra en utredning är bra för att omgivningen ska få en ökad förståelse (Socialstyrelsen, 2014, s. 13).

Barkley (2013) är en av världens främsta forskare inom ADHD, han presenterar strategier och tekniker för hur man kan bygga upp styrkorna. Barkley menar att om personen med ADHD får hjälp med sina svårigheter, som till exempel de exekutiva funktionerna, som tidsplanering, organisering, struktur och upplägg, kan barnet prestera bra. Barkley tar även upp att verktyg, som anteckningsbok, påminnelser, alarm, kalender indelad i timmar, är viktigt för personer med ADHD. Belöning, som även tas upp av Skinner, är bidragande till att motivationen ska komma. Det kan vara små belöningar, som fika eller att lyssna på en låt (Barkley, 2013, s. 113).

Lana Honos Webb är legitimerad psykolog och forskare inom psykologi och verksam inom American Psychological Association. Hon skriver att när hon undervisat elever med ADHD så ”ville de testa egna synsätt, tänja gränserna och försöka komma vidare genom att ställa nya frågor snarare än nöja sig med vedertagna svar” (Honos Webb, 2009, s. 20). Här kan vi alltså se styrkorna ”out of the box-thinking” och nyfikenhet. Energi är en annan egenskap som Honos Webb menar kan vara positiv. Hon skriver att man kan likna ett barn med ADHD ”vid en 50-wattslampa som genomströmmas av 100 watt” (Honos Webb, 2009, s. 104). ADHD kan innebära impulsivitet och ouppmärksamhet, men enligt Honos Webb kan vi vända på det och se att dessa egenskaper ”skapar goda förutsättningar för kreativitet” (Honos Webb, 2009, s. 126). Detta nytänkande eller den kreativitet som uppstår i sådana situationer skulle kunna ses som ett nytt perspektiv på ett gammalt problem.

Göran Svanelid har varit lektor vid Lärarutbildningen men arbetar numer med skolutveckling. Han har tagit fram fem förmågor som ska bedömas. Läroplanen består av 280 sidor abstrakt myndighetspråk och i de två första delarna ”Skolans värdegrund och uppdrag” samt ”Övergripande mål och riktlinjer”

finner vi förmågorna som ska bedömas. De finns i målen och kunskapskraven och i det centrala innehållet. Enligt Svanelid (2014) är förmågorna dessa fem (The big 5):

- Analysförmågan
- Den kommunikativa förmågan
- Begreppsförmågan
- Procedurförmågan (vilka metoder som man kan ta till för att lösa uppgifter)
- Den metakognitiva förmågan (alternativt tänkande och kreativitet) (Svanelid, 2014, s. 23).

Kreativitet är inte en förmåga i läroplanen. Men vi stöter på det i den metakognitiva förmågan som handlar om att bedöma alternativa lösningar, om ett tänkande i görandet. (Svanelid, 2014 s. 26). Den ”utvecklar elevers lärande” (Svanelid, 2014, s. 72). Att tänka samtidigt som man gör är en kreativ förmåga, men denna förmåga bedöms enbart i slöjd och hemkunskap.

Carlsson Kendall (2012) menar att relationen mellan läroplanens krav och förmågorna hos barn med diagnosen ADHD inte synkar. Att söka information, välja och sammanställa/organisera den samt jämföra och redogöra för den ligger inom området självstyrning och exekutiva funktioner, som många personer med diagnosen ADHD har svårt med (Carlsson Kendall, 2012, s. 29).

Nordfeldt, Fristedt & Gustafsson (2013) menar i sin artikel om att lyckas i skolan, att kunskap och neuropsykiatrisk kompetens hos pedagogerna är nyckeln till att upptäcka elever med ADHD, för att kunna ge dem rätt pedagogiskt stöd. De menar att skolprestationer kan förbättras av pedagogiska stödinsatser.

Gunilla Hallerstedt, (2009) universitetslektor vid Göteborgs Universitet, skriver om samhällsförändringarna och de nya formerna av psykiskt lidande och hur vi pratar om dem, såsom benämningen av diagnosen ADHD och innebörden av bokstävernas betydelse.

Cato R. P. Bjorndal är verksam vid Tromsø Universitet i Norge. Han är även författare och skriver om hur viktigt det är att se vad som händer under undervisningen inne i klassrummet. Han tar också upp vikten av att en lärare alltid kan utvecklas, utvärdera sig själv för att bli bättre.

Agneta Hellström, (2010) är VD på Sinus AB, som anordnar föreläsningar och kurser med fokus på barn med diagnosen ADHD. Agneta har arbetat inom landstinget och varit verksam på ADHD-center i Stockholm. Hon har gett ut material som vänder sig till pedagoger med praktiska tips läraren kan använda sig av i klassrummet.

Teoretiska utgångspunkter

Fokus i studien ligger på att studera hur lärare gör i klassrummet i sitt bemötande och bedömande av kunskap hos elever med ADHD, lämpar sig dessa två teorier som utgångspunkter.

Designteori

I (Rostvall & Selander, 2008, s. 13) står det att semiotik är läran om tecknen och hur de kombineras i olika medier. Det finns alltså tydliga relationer mellan kommunikation och kunskap och lärande, och att kunskapen visas genom olika semiotiska resurser. Kommunikationen i lärandet blir multimodal då musiken, bilderna eller talet representerar semiotiska system som används i lärandet. De centrala

begreppen i designteorin är grunden för analysen av meningsskapande i lärandet, där läraren är designern av lärandets förutsättningar. Läraren väljer alltså vilka semiotiska resurser som denne vill använda i sin undervisning. Nya didaktiska verktyg för lärande har introducerats i klassrummet, där av kan den didaktiska designen utformas annorlunda än det görs med enbart text, som är det mest förekommande i det traditionella klassrummet.

Ramfaktorteori

Läroplansteorin fokuserar på frågor om vilket innehåll som väljs och att det organiseras genom att kategorisera det i olika koder, s.k. läroplanskoder som är en samling stoff och resonemang av formuleringar, transformering och realisering av läroplanen. Inom denna teori skrivs det om ramfaktorteori, vilket betyder att läraren har ett antal olika fysiska ramar i sin undervisning (Linde, 2011, s. 15). Han/Hon är t ex tidsbegränsad, att han/hon har ett visst antal elever, att han/hon har eller inte har en viss utrustning osv. Lotsning är ett fenomen som spelat stor roll för ramfaktorteorin. Läraren ”lotsar” eleven genom att ställa frågor för att eleven själv ska finna svaret till slut (Linde, 2011, s. 67). Ramfaktorteorin är alltså ett verktyg för utbildningsplaneringen. Ulf P. Lundgren var den forskare som utvecklade denna teori i klassrummet och även i politiken. Han skrev mycket om att undervisningsprocessen formas av, bland annat ramar, som möjliggör och omöjliggör olika undervisningssituationer.

Ramfaktorer som begrepp utvecklades från början av Urban Dahllöf på 1960-talet. Denna teori och forskning som Dahllöf startade, handlar i stora drag om hur organisationens begränsningar påverkar undervisningen. Dahllöf (1967) menar att de politiska besluten kring timplaner och gruppstorlek påverkar vad som är och inte är möjligt i undervisningen. Vidare, i utvecklingen av ramfaktorteorin, har professorn i pedagogik Ulf P. Lundgren bidragit och bygger teorin på en enkel tankefigur (Lindensjö & Lundgren, 2000, s. 25).

Ramar → Processer → Resultat

Figur 1: Ramfaktorbegreppet som tankefigur (Lindensjö & Lundgren, 2000, s. 25).

Syfte och frågeställningar

Syfte

Det huvudsakliga syftet med studien är att undersöka vilka arbetssätt lärare använder i sin undervisning för att elever med ADHD ges förutsättningar att kunna utvecklas utifrån sina förmågor.

Ett annat syfte är att belysa hur elever upplever sin skolsituation. Detta kommer att göras genom intervjuer med elever och lärare.

Frågeställningar

-Hur gör lärare konkret för att låta elever med diagnosen ADHD använda sina starka sidor i undervisningssituationer?

-Hur planerar läraren sin undervisning?

-På vilka sätt tycker eleverna att deras undervisning påverkas beroende på olika anpassningar?

-Vilka arbetssätt gynnar eleverna bäst enligt elever och lärare?

Metod

I detta avsnitt redogör jag mitt urval av skola, vilken metod jag använt i min studie, samt hur jag använt den. Slutligen lyfter jag olika etiska aspekter.

Jag kommer att analysera klassrumssituationer både från lärares perspektiv och från elevers perspektiv där exempel på hur läraren gör eller inte gör framgår. Jag har valt att använda intervjuer där jag utgår från frågorna. Jag har valt att intervjua lärare och elever genom att muntligt ställa frågorna till dem. Vad gäller eleverna är de tonåringar och pojkar med diagnosen ADHD. Dessa faktorer bidrog till att jag valde att göra intervjuerna med dem enskilt och muntligt. Jag anser att det kan vara en utmaning för dem att svara skriftligt på frågorna då de är både rastlösa och har svårt att koncentrera sig. Anledningen till att jag valde denna skola, var att jag från början visste att många lärare har vetskap om olika förhållningssätt och arbetssätt som gynnar elever med diagnosen ADHD.

Slutligen hoppas jag kunna diskutera och presentera ett pedagogiskt förhållningssätt som jag tror kan bidra till att fler elever förhoppningsvis når målen och får komma till sin rätt i skolsituationer. Jag vill alltså med denna studie fördjupa mig i hur man kan tillämpa styrkorna hos elever med diagnosen ADHD i klassrummet.

Urval

Den valda skolan är en kommunal skola inom Stockholms Stad. Jag har intervjuat 4 lärare och 3 elever. Alla var lärare på högstadiet. Jag intervjuade två lärare i språk, en lärare i SO och en lärare i idrott. Alla berörda lärare undervisar förstås elever med ADHD. Lärarna arbetar i årskurs 4 till 9 i olika ämnen. Eleverna går på högstadiet i olika årskurser. Jag valde att ta två av mina egna elever, samt en elev som gick i en liten grupp. På detta sätt kunde jag med större säkerhet få in svar på önskat material.

Deltagare i studien

Innan studien fick de berörda föräldrarna till de tre eleverna ett informationsbrev via mail (Bilaga 1). Föräldrarna uttryckte en positiv förväntan och gav mig samtycke till att eleverna skulle få medverka i studien. Eleverna informerade jag muntligt en och en. Jag frågade dem personligen. Jag valde just dem därför att alla har diagnosen ADHD och de går i olika årskurser. De gav muntligt sitt samtycke.

De 4 lärare som jag valde att intervjua fick förfrågan muntligt. De gav samtycke och jag delgav dem mina frågor.

Insamlad data

Insamlad data är svaren på intervjuerna med lärare och elever, som redovisas under rubriken Resultat.

Genomförande

Genomförande och bearbetning

Intervjuerna (Bilaga 2) med lärarna och skedde på skolan mellan lektioner. Deras svar skrevs ner av mig på dator medan de svarade på mina intervjufrågor. Efteråt skrev jag rent det jag antecknat. När jag hade skrivit rent fick lärarna ta del av mina nedskrivna svar för att ge samtycke till att jag förstått rätt. Intervjuerna med eleverna skedde på skolan i klassrummet mellan två lektioner. Jag lyssnade aktivt och avbröt inte, utan väntade in svaren för att uppnå följande som Gumbert & Abbad menar: ”förmedla en känsla av att vara intresserad av vad som sägs” (Gumbert & Abbad, 2009, s. 39). Efter intervjun frågade jag om eleverna hade något mer att tillägga eller något jag glömt att fråga om och tillslut tackade jag dem: ”barnet tackas för att det kom och deltog i intervjun” (Gumbert & Abbad, 2009, s. 67). Under tiden jag fick svar av de tre eleverna skrev jag ner intervjuerna. Jag valde att inte spela in eleverna då jag antog att det skulle skapa en obehaglig känsla för dem och därför att jag anser att jag är snabb på att skriva ner vad någon säger. Jag är bekväm med det arbetssättet.

Etiska aspekter

I denna studie har jag tagit hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilka innebär att jag som forskare har skyldighet att väga forskningskravet mot individskyddskravet. Detta krav har fyra huvudkrav som jag nedan kommer att redogöra för.

Informationskravet

Innan studien genomförs, har jag som forskare krav på mig att informera syftet med forskningen. Därför blev alla berörda parter i studien informerade genom muntlig kontakt samt genom ett informationsbrev (Bilaga 1). Eftersom jag har barn med i min studie, har jag meddelat vårdnadshavare: ”Forskaren måste redogöra för syftet med projektet, vilka metoder som kommer att användas och hur resultaten ska presenteras” (Dalen, 2007, s. 22).

Samtyckeskravet

Samtycke är alltid ett krav vid forskning, därför att respondenterna ska själva ha makten över om de vill vara med eller ej. Därför framgår det tydligt i informationsbrevet till vårdnadshavarna att barnet får hoppa av om det ångrar sig: ”Personuppgiftslagen infördes 1998 och den innebar att det blev anmälningsplikt för projekt som omfattar personuppgifter vars behandling är helt eller delvis automatiserad” (Dalen, 2007, s. 20).

Konfidentialitetskravet

Detta krav innebär att jag kommer att förvara personuppgifterna så att ingen obehörig får tillgång till dem. Under forskningens gång har jag inte tagit med namn på varken respondenter eller skola: ”informanterna får vara anonyma när resultaten ska förmedlas och presenteras” (Dalen, 2007, s. 23).

Nyttjandekravet

Insamlad data kommer att användas endast i denna studie för forskningsändamål, enligt nyttjandekravet. (Dalen, 2007, s. 22). Informationen kommer ej att utlånas eller användas för kommersiellt bruk eller i andra syften som inte är vetenskapliga.

Resultat

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för mina forskningsresultat, uppdelade i olika sektioner utifrån mina teman. De olika svaren har jag tematiserat med följande rubriker: Ramfaktorernas betydelse, vikten av bemötande, vikten av hur pedagogiken planeras samt vikten av kunskap om diagnosen ADHD.

Intervjuerna med lärarna

Ramfaktorernas betydelse

Läraren i SO som arbetat cirka 15 år menar att klassrumsplaceringen är fundamental: ”Fast placering i klassrummet, gärna med väggen bakom och nära dörren”. Läraren säger även att elever med ”egen dator har ofta lättare att hålla fokus”. Om eleven inte kan prestera alls, kan läraren inte heller se att eleven kan visa sin kunskap med sina styrkor. Vad gäller ramfaktorn ”tid” kan vi se att läraren i SO tog upp den ur två aspekter: ”Vissa elever kan vara hjälpta av att ta bensträckare eller liknande.” Det kan vara bra att ta en paus på några minuter. Läraren säger även att det är bra att dela upp tiden på lektionen: ”I övrigt försöker jag dela in lektionerna i tjugo minuters aktiviteter, så att man byter fokus lite då och då.” Läraren i språk tar också upp att det är bra att ge raster och att variera momenten.

Bemötande

I intervjun med språkläraren som arbetat i cirka 6 år kan vi se hur hen säger följande: ”Om eleven har en dålig dag eller är utåtagerande använder jag mig alltid av lågaffektivt bemötande och då försöker jag visa förståelse för hans känslor samt att leda in den på annat spår”. Den här läraren använder sig av samtal med eleven för att skapa bra förutsättningar: ”eleven själv vara med att bestämma och det skapar samarbete och kontroll vilket leder till lugn och respekt”. Vidare ser vi att motivationen är viktig: ”redogöra för vad hen lärt sig på ett mer kreativt sätt som att spela in sig själv ihop med någon klasskompis, eller arbeta med en låt av en artist hen gillar, använda powerpoint”. Till sist har studien visat att positiv feedback kan påverka elevernas resultat. Samt få elevens styrkor att komma fram, eftersom de motiveras av beröm, precis som denna lärare säger: ”Belöningar är bra tror jag, precis som positiv feedback, för det skapar motivation och ger energi. Då kanaliseras energin på ett bra sätt, som jag nämnde tidigare”. För att fortsätta fokusera på styrkorna som personer med ADHD kan ha, nämner läraren kreativiteten: ”Ofta är barn med ADHD också kreativa i sitt tänkande och jag är flexibel i mitt bemötande”.

Hur pedagogiken planeras

I intervjun med språkläraren som arbetat i cirka 10 år kan vi se hur hen försökt designa pedagogiken på ett fördelaktigt sätt: ”Ibland tar jag bort vissa moment för eleven, ibland får han/hon fler uppgifter

av en sort jag vet att han/hon gillar”. Läraren har också varit uppmärksam, hen har dessutom byggt en relation med eleven och vet vad eleven gillar och därmed vad som fungerar bra. Vi kan alltså se att det är viktigt att se och förstå eleven. ”När vi hittat det som funkar försöker jag hålla mig till det, för då skapar vi rutiner och eleven vet vad som gäller, blir tryggare”.

Kunskap om ADHD

Läraren i idrott använder sig av grupparbete. Han förväntar sig att eleven ska göra en egen tidsplan. Dessutom vill läraren att eleven ska själv leta efter information. Läraren i språk försöker ta till vara på styrkorna kreativitet, nytänkande och energi. Detta kommer jag att redogöra för i min analys. Där tar jag även upp att språkläraren använder sig av lösningsfokus och tar vara på att eleverna är motivationsstyrda. Den första språkläraren, som arbetat i 10 år, är även denne väldigt lyhörd och flexibel för att kunna se att eleven kan redogöra för sin kunskap: ”Jag försöker utnyttja deras intressen och spinna vidare på deras egna idéer”.

Sammanfattning

Vad gäller ramfaktorernas betydelse visar det sig att placering i klassrum och tillgång till dator kan ha en positiv påverkan på elevens prestation. Bemötandet kan också ha en viktig roll. Om en elev är i affekt är det viktigt att läraren inte går i affekt. På så sätt kan konflikter undvikas och istället kan en relation skapas. Hur man designar lektionerna är också viktigt, då motivationen och uppmärksamheten påverkas av uppgifterna som eleven blir tilldelad. Till sist kan jag tillägga att kunskap om diagnosen ADHD är fundamental för att inläring ska fungera på ett adekvat sätt. Ovan ser vi exempel på okunskap, som jag kommer att redogöra för under rubriken Diskussion. Jag kommer även att ta upp exemplet med språklärarna vad gäller kunskap om diagnosen.

Intervjuerna med eleverna

Elev i årskurs 7

I intervjun med eleven i årskurs 7 framkommer det hur viktigt det är med tydliga instruktioner: ”inte får riktigt klara besked om vad vi har i läxa”. Han uttryckte även att en del lärare inte bemöter honom med lugn: ”En lärare blir irriterad på mig när man frågar nåt”.

Elev i årskurs 8

I intervjun med eleven i årskurs 8 framgår det hur han uttrycker att en grupp på färre elever fungerar bättre för honom då han upplever att det är lugnare: ”bra att få vara i en liten grupp ibland där det är lugnt”. När eleven befinner sig i vanlig klass tycker han att en viss placering fungerar bättre samt att han får bli avskärmad från ljud: ”... själv längst bak med hörlurar, det gillar jag”.

Elev i årskurs 9

I intervjun med eleven i årskurs 9 framgår det att han säger följande: ”Om nåt är svårt vill jag ha tyst omkring mig annars kan jag inte tänka. Om det pratas kan jag inte jobba.” Han uttrycker även att situationer kan uppstå när han inte vet var han ska göra med all sin energi: ”Då stör jag andra för jag har för mycket energi”. Han säger även att det underlättar om det finns en relation: ”Av de som vet hur jag är. Det är bättre om de känner mig liksom.”

Sammanfattning

Vad gäller eleverna framkommer det att ramfaktorerna antal elever och placering i klassrummet spelar roll. Vad gäller design kan vi se att tydliga instruktioner har betydelse. Till sist angående både bemötande och kunskap har det framgått i intervjuerna att det är bättre om läraren vet hur eleven är och att relationen mellan dem är bra. Detta kommer jag att vidareutveckla under rubriken Diskussion. Ramfaktorernas betydelse och hur man designar lektionen har i denna studie visat sig vara något nytt som upptäckts, från ett elevperspektiv men också från ett lärarperspektiv.

Diskussion

Resultatdiskussion

Ramfaktorernas betydelse

Resultatet visar att ramfaktorer är en viktig aspekt att ta hänsyn till vad gäller inläring, som t ex tid till förfogande, antalet elever i klassrummet och utrustningen som finns (klassrummet, labb, bibliotek, nätverk, datorer). (Linde, 2012, s. 17). Ljud är en annan viktig aspekt att ta hänsyn till. De kognitiva funktionerna hos barn med ADHD kan ha negativa effekter av ljud. (Söderlund, 2007, s. 34). Under elevperspektiv nedan framgår det att studien visar att avskärmande av ljud kan spela en viktig roll.

Lärarperspektiv

Läraren i SO använder sig av ramfaktorn ”utrustning”. Läraren utnyttjar klassrummet på ett speciellt sätt för att underlätta för eleven. Läraren använder även en dator, för att eleven ska hålla bättre fokus. Läraren använder sig även av ramfaktorn ”tid” genom att för det första ge eleven möjlighet till en paus samt att dela upp lektionen på intervaller av tjugo minuter för att eleven inte ska tappa fokus. Läraren i språk låter också eleverna ta en liten paus och delar upp arbetsmomenten i kortare delar (Linde, 2012, s. 17).

Elevperspektiv

Vad gäller elevernas perspektiv i förhållande till ramfaktorer kan vi se att eleven i årskurs 8 uttrycker att ramfaktorerna "utrustning" och "antalet elever i klassrummet" spelar roll för elevens inläring. Eleven säger att när han befinner sig i vanlig klass tycker han att en viss placering fungerar bättre samt att han får bli avskärmad från ljud. Den här eleven tar även upp att storleken på gruppen påverkar hans inläring (Linde, 2012, s. 17).

Sammanfattning

Det som framgick i mina intervjuer vad gäller ramfaktorer ur ett elevperspektiv var de två ramfaktorerna utrustning och antal elever, medan vad gäller lärarperspektivet, var alla tre ramfaktorerna viktiga. Det har alltså framgått att ramfaktorer har en betydande påverkan för både elever och lärare i klassrummet.

Vikten av bemötandet

Nedan kommer jag att redogöra för att bemötandet är en viktig del i det pedagogiska förhållningssättet som jag tror kan bidra till att fler elever når målen och får komma till sin rätt i skolsituationer.

Lärarperspektiv

Vad gäller bemötande i förhållande till pedagogik kommer jag nedan att referera till begreppen "lågaffektivt bemötande" och det som kallas för "CPS-modellen". Jag kommer framförallt att utgå från intervjun med läraren som har kunskap inom NPF och ADHD, men jag nämner även språkläraren. I intervjun med språkläraren som arbetat i cirka 6 år stöter vi på dessa båda begrepp som kan vara fundamentala om läraren och eleven ska kunna ha en bra relation, vilket är en bra grund för att se elevens förmågor och styrkor. "Om eleven har en dålig dag eller är utåtagerande använder jag mig alltid av lågaffektivt bemötande och då försöker jag visa förståelse för hans känslor samt att leda in den på annat spår". Hejlskov (2014) menar att läraren bör undvika ögonkontakt, eller "aldrig behålla ögonkontakten i längre än tre sekunder" när det gäller situationer med krav eller konflikt (Hejlskov, 2014, s. 71). Honos Webb tar också upp att belöning och beröm är viktigt för att stärka självkänslan, speciellt vid ansträngning. (Honos Webb, 2009, s. 89).

Enligt Greene (2012) borde den vuxna hamna i ett förhandlingsstadium när det uppstår en konflikt. Detta betyder att den vuxna ska använda sig av Plan B i CPS-modellen som är en samarbetsprocess (Greene, 2012, s. 60).

Jag vill även nämna forskaren Skinners sätt vad gäller bemötande här, då vi kan se att läraren i min studie upplever att positiv feedback kan påverka elevernas prestation på ett positivt sätt: "när han ser på eleven, ropar på honom, talar med honom, ler mot honom, säger >>rätt>> eller >>bra>>, gör det lättare för honom, klappar på honom osv." (Skinner, 2013, s.125). Om eleven får beröm motiveras den alltså och styrkorna kan på så sätt lättare komma fram. Språkläraren lyfter upp att det är viktigt att bygga en relation med eleven för att skapa trygghet. Läraren säger att hen brukar prova sig fram för att se vad som fungerar. Den här läraren tar också upp att hen brukar fånga eleven när den blommar. Det kan vara bra att mäta deras kunskap när de har en bra dag eller stund.

Elevperspektiv

Till sist vill jag förstås nämna ett elevperspektiv gällande bemötande från lärare. Eleven i årskurs 9 uttrycker att det underlättar om de båda har lärt känna varandra. Bemötandet mellan dem kan då bli lugnare om det finns en relation. Beckman (2007) skriver att barn med diagnosen ADHD kan reagera häftigt på förändringar och tillrättavisningar. ”Det kan lätt bli ett mönster som gör hela omgivningen negativ och osäker för barnen” (Beckman, 2007, s. 31). Därför är det viktigt att de vuxna i sitt bemötande inte gör plötsliga förändringar utan att ha förvarnat i god tid, eller tillrättavisar/”skäller på” barn och ungdomar med diagnosen ADHD. Även eleven i årskurs 7 nämnde att han upplevde att en lärare verkade irriterad när han frågade om hjälp.

Sammanfattning

För att göra en sammanfattning vad gäller vikten av bemötandet kan konstateras att ur ett lärarperspektiv används det lågaffektiva bemötandet och CPS-modellen. Det har även framkommit att förstärkning används av lärarna. Ur ett elevperspektiv har det framgått att bemötandet spelar en avgörande roll för att undervisningen ska fungera bra. Det visar sig alltså att en kombination av lågaffektivt bemötande, förstärkning och kunskap om hur man använder CPS-modellen det optimala för alla parter.

Vikten av hur pedagogiken planeras

Hur pedagogiken designas är en annan viktig aspekt som kan påverka att fler elever når målen och får komma till sin rätt. Rostvall och Selander (2010) tar upp att just designen av pedagogiken kan spela stor roll för inläring. Kommunikationen mellan en lärare och en elev kan ske på olika sätt, med olika semiotiska system. (Semiotik är läran om tecknen och hur de kombineras i olika medier). När de kombineras blir de multimodala. De semiotiska systemen som jag tänker ta upp är:

- Meningsskapande
- Text och bild
- Design

Lärarperspektiv

Studiens resultat visar att meningsskapande är när de olika semiotiska resurserna används som redskap i kommunikationen. Det kan vara en lärobok med text och bild eller en film med ljud och rörelse. Vilket sätt vi använder är avgörande för kommunikationen. ”Sättet att välja teckensystem och medier har konsekvenser för hur vi kan kommunicera kring handlingar och artefakter” (Rostvall & Selander, 2010, s. 19). Läraren i språk har använt sig av meningsskapande genom att ta bort eller ge vissa uppgifter till just den eleven för att underlätta inläringen. Detta visar att läraren har varit lyhörd och uppmärksam. Enligt Bjorndal (2007) är det viktigt att lärarens observation av elevernas inlärningsförutsättningar och beteende utgör själva grunden för en anpassad eller differentierad undervisning” (Bjorndal, 2007, s. 13).

Vad gäller text och bild kan man fråga sig hur inläringen kan bli annorlunda av att bara läsa en faktatext, eller läsa en text integrerad med bilder, eller bara ha en berättande bild (Rostvall & Selander, 2010, s. 18). Jag fortsätter att ta språkläraren som exempel, då denne försöker hitta texter som eleven finner intressanta, eller att ta vara på deras egna idéer, för på så sätt kan möjligheten för motivation och prestation öka.

Design och lärande är till exempel, enligt Rostvall & Selander, ”hur man utformar till exempel digitala resurser och läroböcker, hur man skapar berättelser och utformar bedömnings- och provsystem” (Rostvall & Selander, 2010, s. 21). Läraren i språk anser att det är viktigt att fånga upp eleven med ADHD i stunden då den presterar. Detta gör att vi kan fundera på om läxförhör och prov verkligen är den rätta metoden för att pröva kunskap på ett likvärdigt sätt. Istället kanske det kan vara bättre att utnyttja de bra dagarna eleverna har, och precis som läraren säger: ”Utnyttja att eleven är motivationsstyrd. Passa på att testa när det kommer av sig själv”. Enligt Gillberg (2013) har välgjorda studier visat att skoluppgifter måste göras ”intressanta” för barn som har diagnosen ADHD (Gillberg, 2013, s. 135).

Precis som med denna lärare i språk, ser vi även i svaren från språkläraren som arbetat cirka 6 år att det är viktigt att prova sig fram och ”anpassa till varje elevs förutsättningar och behov” (LGR 11, 2011, s. 8). Genom att designa undervisningen efter beprövad erfarenhet kan alltså inläringen gynnas hos elever med diagnosen ADHD. För att lyckas nå fler elever, är det viktigt att våga se på sig själv som pedagog med ett värderande och självkritiskt öga. Den självkritiske och reflekterande pedagogen kommer vara intresserad av att utvärdera sin praxis för att ta reda på om den kan bli bättre (Björndal, 2007, s. 13).

Elevperspektiv

För att avsluta denna sektion om designad pedagogik, gör jag det med att diskutera de elevperspektiv som mina forskningsresultat har gett. Tydliga instruktioner uppskrivna på tavlan i punktform är ett exempel på struktur som kan underlätta för elever med diagnosen ADHD. Både eleven i årskurs 9 och eleven i årskurs 7 anser att tydliga instruktioner är ett måste för att få det att fungera. Hellström (2010) tar upp en del fundamentala punkter en lärare kan följa i sin undervisning för att inkludera elever med ADHD: ”Tala om vad du vill att barnet ska göra kortfattat och steg för steg” (Hellström, 2010, s. 8). Om eleven med diagnosen ADHD inte får dessa tydliga instruktioner, kan det uppstå situationer som är mindre önskvärda, både för eleven själv, för läraren och för dem runt omkring: ”Då stör jag andra för jag har för mycket energi”. Här kan vi se ett tydligt exempel på hur eleven i årskurs 9 agerar vid ett sådant tillfälle. Det visar också hur viktigt det är att kanalisera energin rätt, att det är viktigt med tydliga instruktioner och att det dessutom är viktigt med meningsskapande i undervisningen för att eleven inte ska tappa motivationen. Hellström tar även upp just detta, att det är viktigt att ”variera undervisningen med övningar där barnen själva får vara aktiva” (Hellström, 2010, s. 9). Beckman (2007, s. 144) menar att en skoldag måste planeras och struktureras noga. Undervisningen och de pedagogiska metoderna som används måste ha tydlighet som utgångspunkt. Det är viktigt att det som förväntas av eleverna konkretiseras. Elever med diagnosen ADHD kan prestera om deras uppgifter delas upp i kortare pass för att de inte ska förlora uppmärksamheten. Instruktionerna bör inte bara vara tydliga, utan även korta. När undervisningen är tydlig och eleven med diagnosen ADHD vet vad den ska göra, har eleven andra förutsättningar för att lyckas. Då kan läraren ta till pedagogiska metoder för att motivera eleverna med diagnosen ADHD. Detta kan som jag nämnt ovan, vara meningsskapande uppgifter, vilka i sin tur kan bidra till att eleven får en chans att visa sina styrkor, som energi, nyfikenhet, kreativitet eller tänka utanför boxen (Honos Webb, 2009, s. 61).

Enligt Rostvall och Selander består lärarens arbete i att utforma en didaktisk design som realiserar läroplanen, med hjälp av de multimodala resurserna som finns tillgängliga. Den didaktiska designen innebär hur länkarna och sammankopplingarna mellan de olika teckensystemen påverkar kunskapens former och ”vilka krav tolkningen av en multimodal representation ställer på eleverna” (Rostvall & Selander, 2010, s. 252). Beroende på vilka multimodala resurser som finns tillgängliga på en skola

påverkas förstås resultatet. Det är det politiska och ekonomiska landskapet som kan förändra förutsättningarna för didaktisk design, ”till exempel när lärare får tillgång till nya redskap och representation- och kommunikationsmässiga resurser” (Rostvall & Selander, 2010, s. 253).

Sammanfattning

Vad gäller lärarperspektivet har vi sett ovan att meningsskapande, designen av lektionen och användandet av text och bild kan påverka inläringen. Beroende på vilka av dessa multimodala resurser som används, blir resultatet på elevernas redogörelse av kunskap påverkat. Vi kan därför säga att om en lärare har förutsättningen, redskapen och resurserna, som även Linde (2013) tar upp i sin teori kring ramfaktorer, har vi en bättre grund att ge alla elever en bra undervisning (Linde, 2012, s. 17). Eleverna har också uttryckt att designen av lektionerna har betydelse för deras inläring, genom att lägga tyngd på hur instruktionerna ges.

Vikten av kunskap om ADHD

I denna sista sektion kommer jag att försöka identifiera hur man kan fokusera på kreativitet, energi, nytänkande och de andra styrkor som det innebär att ha ADHD.

Lärarperspektiv

Läraren i idrott använder sig av grupparbete som kan medföra svårigheter för elever med diagnosen ADHD att veta vad de ska göra, då de behöver tydliga instruktioner och gärna i flera led. Läraren förväntar sig även att eleven ska göra en egen tidsplan. Detta innebär förmodligen att eleven distraheras av något annat då den inte vet vad den ska göra. Att göra en tidsplan är en exekutiv funktion, som innefattar att kunna planera, vilket personer med diagnosen ADHD har svårt med. Dessutom vill läraren att eleven själv ska leta efter information. Det här är en av kunskapskriterierna när lärare bedömer en elevs förmågor. Här kan vi också fundera på att det står i LGR 11 (2011) att läraren ska ”ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande” (2011, s. 14). Vi kan även här fundera på om läraren besitter tillräckligt med kunskap om ADHD eller NPF överhuvudtaget när denne säger att det här är ett bra upplägg: ”grupparbeten om kroppens muskler och de skulle göra en tidsplan för hur många lektioner de behövde och de skulle leta efter information”. Vi kan här ställa oss kritiska mot Svanelids procedurförmåga, då eleven förväntas komma på vilka metoder som denne kan använda för att lösa uppgiften. (Svanelid, 2014, s. 23). Läroplanens krav och förmågorna som barn med diagnosen ADHD har går inte ihop. Att använda sig av de exekutiva funktionerna innebär att söka information, välja information, organisera informationen och redogöra för den. Allt detta har med självstyrning att göra och det är ofta svårt för barn med diagnosen ADHD att klara av. (Carlsson Kendall, 2012, s. 29).

Vissa inlärningsstrategier som för många barn och ungdomar kan verka effektiva, kan tvärtom bidra till att kunskapsinhämtningen blir långsammare i jämförelse med barnets intellektuella förmåga. När idrottsläraren sätter eleven i situationen där det krävs att hen själv ska planera en tidsplan samt söka efter egen information och dessutom förvänta sig att eleven ska kunna kara av samarbete, leder lätt till misslyckande och tjat istället för att med en snabb och tydlig återkommande feedback skulle det gått bättre. NPF-kunskap hos pedagoger är viktigt för att kunna ge eleverna rätt stöd: “En stor andel av elever med ADHD-problematik kan upptäckas och få pedagogiskt stöd i sin ordinarie klass när neuropsykiatrisk kompetens finns hos pedagogerna” (Nordfeldt et al., 2013, s. 442).

För att fortsätta fokusera på styrkorna som personer med diagnosen ADHD kan ha, nämner språkläraren som arbetat i 6 år, kreativiteten hos elever med diagnosen ADHD. Honos Webb poängterar också kreativiteten: ”barn med ADHD gör saker på annorlunda sätt och därmed kan lösa problem som inte går att lösa genom att göra saker på vanligt sätt” (Honos Webb, 2009, s. 28). Den här läraren säger även att hen är flexibel när det gäller bedömningen av elevernas kunskaper. Honos Webb menar att skolan inte är flexibel nog för att möta de här behoven, istället blir barnet med diagnosen ADHD den som allt beror på ”som råkar vara konstruerat på ett sätt som inte går ihop med undervisningsinnehållet” (Honos Webb, 2009, s. 43). Kreativiteten kommer när det finns tid för utforskning och fantasi, inte när barnet ”styrts av organiserade aktiviteter” (Honos Webb, 2009, s. 134). Då blir risken större att barnet kan bli rastlöst och störande. Läraren i språk använder sig av lösningsfokus och tar vara på att eleverna är motivationsstyrda och lotsar dem i den riktning som hen har sett att det fungerat för eleven. Eleven känner då att den har lyckats. “Vikten av att få lyckas i skolarbetet måste understrykas” (Nordfeldt et al., 2013, s. 443).

Elevperspektiv

Eleven i årskurs 9 nämnde att han stör andra när han inte vet hur han ska kanalisera sin energi. Energin kan vara negativ när det krävs att man ska prestera i skolsituationer och undervisning, men den kan också vara en styrka, om man vet hur man ska använda den rätt. Ett holistiskt synsätt kan vara till hjälp, precis som Nordfeldt, Fristedt och Gustafsson (2013) menar: “Viktiga friskfaktorer är känsla av att lyckas, känsla av sammanhang, överblickbar tillvaro och tillgång till en stabil vuxen” (Nordfeldt, Fristedt, Gustafsson, 2013, s. 450). Den förutsättningslösa medvetenheten är en annan förmåga personer med ADHD kan ha, enligt Honos Webb (2009). De har ”förmågan att läsa andra människors känslor” (Honos Webb, 2009, s. 171).

Sammanfattning

Vad gäller lärare, kan det alltså resultera i att eleven inte klarar av att prestera och därmed inte kunna visa sina kunskaper, om läraren inte besitter tillräckligt med kunskap om ADHD. När det däremot finns mer kunskap hos läraren om diagnosen, inte bara om svårigheterna, utan även om styrkorna, kan vi se att elevernas prestationer fungerar bra och de får komma till sin rätt i undervisningen. Vad gäller elevperspektivet har det framgått att energin kan bli någonting positivt om läraren låter eleven använda den när motivationen finns där och genom att ligga steget före och förebygga situationen så att energin inte resulterar i att eleven blir rastlös och störande. Intervjувaren gav inte någon annan information än den som mina teman tar upp.

Metoddiskussion

Intervjuerna med lärarna gick bra. Jag fick information av allihop som jag på en gång ansåg att jag kunde använda i min studie.

Från början bedömde jag att den information jag skulle få av eleverna inte skulle bli stor. Nu i efterhand ser jag att min bedömning stämde och att det som varit svårt i undersökningen har varit att intervjua eleverna, därav de kortfattade svaren. Jag försökte göra följdfrågor samt upprepa vad de sa för att de skulle utveckla sina svar, men med tanke på att de alla tre var pojkar på högstadiet, var det

svårt att få dem att prata mer än vad de gjorde. Kanske kände de sig förhörda, kanske hade de spring i benen eller så var de ovana och kände sig obekväma i situationen. Kanske hade mer kreativa uttryck framkommit om jag använt mig av intervju i grupp istället, eftersom den metoden är en variant på kvalitativ intervju. Avslutningsvis vill jag tillägga att intervjuvaren gav ingen ytterligare information än det som föll inom mina fyra teman.

Avslutande reflektion

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för de svar jag fått i intervjuerna i studien i relation till pedagogik. Jag kommer att belysa det viktigaste som jag kommit fram till och återkoppla till studiens syfte för att se om jag lyckats svara på min frågeställning. Studiens syfte var att undersöka hur lärare gör i sin undervisning för att elever som har diagnosen ADHD ska komma till sin rätt. Samt att diskutera och presentera ett pedagogiskt förhållningssätt som kan bidra till att fler elever når målen. Det pedagogiska förhållningssättet delade jag upp i fyra olika avsnitt som jag ansåg hade betydelse:

- Ramfaktorena
- Designen
- Bemötandet
- Kunskapen

Jag anser att jag har besvarat frågeställningen. Enligt intervjuvaren, visar resultatet pedagogiska förhållningssätt som gynnar elever med diagnosen ADHD.

För att fokusera på lösningsfokus hos elever med diagnosen ADHD tror jag, precis som Socialstyrelsen menar att man måste bygga vidare på det som man märker fungerar (2015, s. 21). Läraren i språk tog även upp detta som en viktig aspekt. Om vi lärare har en annan inställning, så kanske vi kan se elevernas styrkor mer. Precis som Honos Webb (2009) säger att, ADHD inte är en störning, utan en tillgång. (Honos Webb, 2009, s. 105). Därför vill jag nämna att konstruktionen av bokstäverna ADHD är en annan viktig aspekt som jag anser kan diskuteras, med tanke på att jag vill lägga fokus på styrkorna i diagnosen. Den första bokstaven D står för *deficit*, som betyder underskott eller brist och den andra står för *disorder*, som betyder oordning eller avvikelse. Båda dessa ord har en negativ betydelse. Om man som barn får diagnosen tänker jag att det kan inte vara speciellt upplyftande om två av bokstäverna har en sådan klang. Diagnosen innebär svårigheter men den kan också ge dessa människor styrkor. Jag anser att det är viktigt att fokusera mer på dem, framförallt för barnens skull. De känner sig kanske tillräckligt avvikande redan innan de ska få den ”stämpeln” på sig. Hallerstedt skriver i sin bok *Diagnosens makt (2009) – Om kunskap, pengar och lidande* att ADHD, när det framställs som *deficit*, tycks föras in i ”ett objektivistiskt språkbruk vilket i sin tur kan ha en passiviserande verkan på den som fått diagnosen”. (Hallerstedt, 2009, s. 121). Honos Webb (2009) tar också upp diagnosen ADHD i relation till självkänsla: ”att stärka ditt barns självkänsla är att omtolka diagnosen ADHD till en tillgång” (s. 86).

För att avsluta mina reflektioner vill jag till sist tillägga att jag har, i min studie varit begränsad till att

studera ett fåtal elever med diagnosen ADHD samt ett fåtal lärare som undervisar elever som har diagnosen ADHD. Det innebär att resultatet av forskningen baseras på just dessa elever och dessa lärare. Andras perspektiv har därför inte kunnat lyftas fram.

Fortsatt forskning

Vidare forskning inom detta ämne skulle kunna vara att intervjua fler elever i olika årskurser och fler lärare. En intressant fråga som väcktes i min studie var: Hur skulle resultatet bli om vi kunde jämföra i olika län, på olika skolor och se om det finns någon skillnad på resultatet i relation till de olika förutsättningarna som finns, som t ex ramfaktorer och kunskap hos pedagogerna? Det skulle också vara intressant att intervjua specialpedagoger, speciallärare, därför att de har ett annat perspektiv, för att forskning och skola behöver koppla samman och därigenom öka kunskapen hos pedagogerna. En förhoppning vore att fler lärare skulle forska inom ämnet, därför att på så sätt får fler lärare kunskap om pedagogiska förhållningssätt gentemot elever med diagnosen ADHD.

Referenser

- Barkley, R. (2013). *Ta kommandot över din ADHD – strategier för ett gott liv*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Beckman, V. (2007). *ADHD/DAMP - en uppdatering*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjørndal, C.R.P. (2007). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.
- Carlsson Kendall, G. (2012). *Förstå och arbeta med adhd*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Cederborg, A., Hellner Gumpert, C. & Larsson Abbad, G. (2009). *Att intervju barn med intellektuella och neuropsykiatriska funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahlöf, U. (1967). *Skoldifferentiering och undervisningsförlopp*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Dalen, M. (2008). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning.
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 5th edition. (2013). London: American Psychiatric Publishing.
- Gillberg, C. (2013). *Ett barn i varje klass*. Lund: Studentlitteratur.
- Greene, R.W (2012). *Att bemöta explosiva barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Hallerstedt, G. (2009). *Diagnosens makt – Om kunskap, pengar och lidande*. Göteborg: Daidalos.
- Hejlskov Elvén, B. (2014). *Beteendeproblem i skolan*. Stockholm: Natur&Kultur.
- Hellström, A. (2010). *Att undervisa och pedagogiskt bemöta barn/elever med ADHD*. Stockholm: Habiliteringen.
- Honos-Webb, L. (2009). *Så lyfter du fram styrkorna hos barn med ADHD*. Jönköping: Brain Books AB.
- LGR 11 (2011). Skolverket. Stockholm: Ordförandet AB.
- Linde, G. (2011). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindensjö, B. & Lundgren, U. P. (2000). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: Liber.
- McDonnell, A. et al. (1998). Managing challenging behaviour in an adult with learning disabilities: the use of low arousal approach. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*.
- Nordfeldt, S., Fristedt, A., & Gustafsson, P. (2013). *Att lyckas med ADHD – en skolbaserad utrednings- och stödmodell*. Socialmedicinsk tidskrift, 3, x-x.
- Pavlov, I. (2003). *Conditioned Reflexes*. New York: Dover Publications.
- Rostvall, A-L. & Selander, S. (2008). *Design för lärande*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Skinner, B.F. (2013). *Undervisningsteknologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen. (2014). *Kort om ADHD hos barn och ungdomar*. Stockholm: Edita Bobergs.
- Svanellid, G. (2014). *De fem förmågorna i teori och praktik – Boken om the Big 5*. Lund: Studentlitteratur.
- Söderlund, B. W. (2007). *Noise Improves Cognitive Performance in Children with Dysfunctional Dopaminergic Neurotransmission*. Doctoral Thesis in Psychology at Stockholm University, Sweden.

Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev till vårdnadshavare angående elevintervjuer.
Stockholm 13 februari 2015.

Hej!

Jag heter Malin Roca Ahlgren och är lärare i moderna språk och student på Specialpedagogiska institutionen på Stockholms Universitet. Jag skriver ett examensarbete om ADHD. Det är en studie om hur lärare gör när det gäller bemötande och bedömning av elever med ADHD. Studien tar även upp hur elever med ADHD upplever sin skolsituation, och det är därför som jag tagit kontakt med Dig. Eftersom barnen/ungdomarna som jag har valt att intervjua är under 18 behöver jag medgivande från föräldrar.

Målet med undersökningen

Syftet med mitt arbete är att belysa de styrkor som personer med diagnosen ADHD har och relatera den till kunskapsförmågorna.

Intervjuer

Jag ställer några frågor till ett antal elever med ADHD. De kommer att få veta frågorna i förväg. Men eftersom barnen/ungdomarna som jag har valt att intervjua är under 18 år behöver jag ett medgivande från er föräldrar. Eleverna kommer att vara anonyma. Det enda som kommer att stå är deras ålder och deras kön. Med detta brev hoppas jag att ni vill skriva under och sända tillbaka det till mig innan sportlovet.

Etiska frågor

Elevernas namn, bostadsort eller skola kommer inte nämnas i arbetet. Det enda som kommer att stå är deras ålder och deras kön. De kan avbryta intervjun när de vill.

Med detta brev hoppas jag att ni vill skriva under och sända tillbaka det till mig innan sportlovet

Jag vill att ni föräldrar ska känna er trygga med min intervju. Om det är något ni undrar över är ni välkomna att maila mig på adressen xxxx.xxxx.xxxx@xxx.xx

Tack för ert samarbete.

Härmed medger jag att mitt barn får svara på intervjufrågor gällande en uppsats om ADHD av Malin Roca Ahlgren, lärare på XXXX XXXX skola, XXXXX.

.....
Barnets namn

.....
Vårdnadshavares namn

.....
Ort och datum

.....
Namnunderskrift

Bilaga 2

Intervjuguide

Följande frågor ställdes till lärare

1. Anpassar du undervisningen för elever med ADHD på något sätt? Isåfall hur gör du och vad tar du hänsyn till?
2. Berätta hur du gör för att ta reda på vilka deras starka sidor är? Tar du isåfall tillvara på dem i din bedömning?

Följande frågor ställdes till elever

1. Vad är roligast i skolan? Varför?
2. Hur tycker du att lärarna bemöter dig i undervisningssituationer?
3. Får du den hjälp du behöver i undervisningen?
4. Vilka lektioner fungerar bättre än andra? Vad beror det på?

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**